

Zygmunt Perz

"Die sittlichen Voraussetzungen des Glaubens : zur Fundamenteethik John Henry Newmans", Erwin Bischofberger, Mainz 1974 : [recenzja]

Collectanea Theologica 45/3, 231

1975

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Erwin BISCHOFBERGER. *Die sittlichen Voraussetzungen des Glaubens. Zur Fundamentelethik John Henry Newmans*, Mainz 1974, Matthias-Grünwald-Verlag, s. XVII+242.

Pytanie o przebieg granicy i wzajemne relacje między moralnością i religią należy do niezmiernie doniosłych i aktualnych zagadnień światopoglądowych. Jest to bowiem teren „światopoglądowego pogranicza” oraz styku natury i nad-natury, rozumu i wiary, tego co ludzkie z tym co Boskie. Niezmiernie trudno odnaleźć właściwą granicę, a każde jej naruszenie grozi konfliktem w teorii i praktyce z powodu postawy naznaczonej znamieniem fideizmu lub racjonalizmu, kwityzmu, pesymizmu moralnego lub semipelagianizmu.

Tę właśnie problematykę „światopoglądowego pogranicza” zawiera publikacja pracy doktorskiej na temat poglądów etycznych J. H. Newm a n a. Autor podjął się przebadania drogi od etycznego imperatywu do przyzwolenia wiary, jaka ujawnia się w dziełach tego wielkiego myśliciela angielskiego ubiegłego wieku. Pod względem metodycznym jest więc omawiana praca analizą poglądów Newm a n a; chodzi o ich zanalizowanie i systematyczne przedstawienie. Publikacja składa się z trzech części, podzielonych na dwanaście rozdziałów, w których autor ukazuje przejście od postawy przyzwolenia (*Zustimmung*) poprzez sumienie do wiary. Wskazuje na kluczową pozycję sumienia w całokształcie poglądów Newm a n a.

Punkt wyjścia stanowi osobowe „przyzwolenie”, ale sumienie otwiera drogę w kierunku Boga (*sense of duty*) oraz w kierunku świata i człowieka (*moral sense*). Rzeczywistości stworzonej, a więc człowiekowi i moralności przysługuje według Newm a n a autonomia. Posiada ona jednak granice wyznaczone subiektywnie przez sumienie, które naprowadza na drogę wiary. Od moralności do wiary nie ma przejścia przyczynowego, niemniej jednak imperatyw moralny ujawniający się w sumieniu stanowi przesłankę naprowadzającą w kierunku Boga. Słowo Boga, którego człowiek spotyka w sumieniu, przyjmuje zewnętrznie jako objawione w historii zbawienia. Między moralnością „niezależną” a chrześcijańską nie ma w zasadzie różnic materialnych (w zakresie przedmiotu wymagań moralnych), ale istnieje istotna różnica w „postawie serca”, które w wypadku moralności chrześcijańskiej charakteryzuje się inspiracją odniesienia do Boga z całym bogactwem treści, zawartej w Ewangelii w stosunku do zaangażowania moralnego przejawiającego się w postępowaniu ludzkim w stosunku do świata i innych ludzi.

Zasadniczy trzon rozprawy poprzedził autor historyczno-metodycznym wstępem, w zakończeniu zaś podjął się oceny zanalizowanych i przedstawionych poglądów. W dwóch ekskursach na temat stosunku Newm a n a do starożytnej szkoły stoików naświetla zaplecze źródłowe jego myślenia. Autor ukazuje również perspektywy możliwości dalszego rozwoju niedokończonego, jak uważa, przedsięwzięcia Newm a n a — na przykładzie podejścia do tych zagadnień takich myślicieli, jak E. Schillebeeckx, K. E. Logstrup, K. R a h n e r. Nie są oni wprawdzie formalnymi kontynuatorami myśli Newm a n a, niemniej jednak cechuje ich poglądy przynajmniej podobna postawa wyuczulenia egzystencjalnego i antropologicznego.

Charakterystyczną cechą pracy promocyjnej E. Bischofbergera jest ukazywanie implikacji etycznych w poglądach Newm a n a na drodze przejścia od przesłanek moralności w kierunku wiary. Publikacja świadczy o rzetelnej pracy badawczej autora. Jest komunikatywna i napisana w sposób interesujący. Otwiera wielkie horyzonty dociekań światopoglądowych: uczy myśleć, analizować i zmierzać do rozwiązywania stale aktualnego zagadnienia wiary i moralności, ukazując jak to czynił w ubiegłym stuleciu jeden z wielkich myślicieli chrześcijaństwa.

ks. Zygmunt Perz SJ, Warszawa